

Tadeusz GOŁDA, Ryszard UBERMAN, Wiesław KOZIOŁ,
Wojciech NAWORYTA
Akademia Górniczo-Hutnicza, Kraków

Problemy zagospodarowania obiektów infrastruktury przemysłowej i rekultywacji terenów likwidowanych kopalń węgla kamiennego

Streszczenie

W referacie poruszone zostały problemy dotyczące zagospodarowania powierzchni terenów w związku z likwidacją kopalń węgla kamiennego. Przedmiotem pracy są doświadczenia i przemyślenia uzyskane podczas opracowywania dokumentacji technicznych dotyczących wykorzystania lub zlikwidowania infrastruktury powierzchni kopalni węgla kamiennego oraz rekultywacji i zagospodarowania terenów przemysłowych. Na podstawie własnych doświadczeń autorzy zaproponowali usprawnienie procedury przygotowania koniecznych dokumentacji pod kątem racjonalizacji działań likwidacyjnych i efektywnego zagospodarowania potencjału pokopalnianego.

1. Wstęp

Likwidacja przedsiębiorstwa górniczego dokonywana bądź to z przyczyn wyczerpania się zasobów kopaliny, bądź z powodu utraty rentowności wydobywania jest przedsięwzięciem złożonym i trudnym do rozwiązania.

Obok problemów społecznych związanych z utratą stanowisk pracy a przez to dotkliwych dla społeczności lokalnej, likwidacja kopalń wymaga podjęcia działań obejmujących infrastrukturę (zabezpieczenie, adaptację lub wyburzenie obiektów), a także naprawę zniszczeń w środowisku spowodowanych działalnością przedsiębiorstwa.

Dość liczne w ostatnim okresie przypadki likwidacji przedsiębiorstw górniczych dostarczyły wielu doświadczeń, które można by wykorzystać dla doskonalenia nie tylko procedur postępowania oraz przygotowywania potrzebnych dokumentacji, ale także dla usprawnienia przedsięwzięć wykonawczych.

Doświadczenia i przemyślenia uzyskane podczas opracowywania dokumentacji technicznych dotyczących wykorzystania lub zlikwidowania infrastruktury powierzchni kopalń węgla kamiennego oraz rekultywacji i zagospodarowania terenów przemysłowych są przedmiotem niniejszej pracy.

2. Procedury formalno-prawne i dokumentacje dotyczące likwidacji kopalni

Obowiązki przedsiębiorcy górniczego w związku z likwidacją zakładu górniczego regulują przepisy ustawy z dnia 4 lutego 1994r. *Prawo geologiczne i górnicze* (Dz. U. Nr 27, poz. 96).

Zgodnie z art. 80 *Pgig* do tych obowiązków należą:

- zabezpieczenie lub zlikwidowanie wyrobisk górniczych oraz obiektów i urządzeń zakładu górniczego,
- zabezpieczenie niewykorzystanej części złoża kopaliny,
- zabezpieczenie sąsiednich złóż kopalini,
- przedsięwzięcie niezbędnych środków chroniących wyrobiska sąsiednich zakładów górniczych,
- przedsięwzięcie niezbędnych środków w celu ochrony pozostałych elementów środowiska.

Zauważyć należy, że wymienione obowiązki dotyczą statusu zakładu górniczego, który nie jest równoważny z pojęciem przedsiębiorstwa, obejmującego zazwyczaj jeszcze inne (poza zakładem górniczym) jednostki organizacyjne. Dlatego też zakres obowiązków i zadań, jakie należy wykonać w przypadku likwidacji kopalni, wykracza poza obowiązki wyszczególnione w art. 80 *Pgig*. Uwaga ta odnosi się do infrastruktury powierzchni kopalni i terenów zajmowanych pod działalność przemysłową. Podstawową dokumentacją projektową, która zawiera rozwiązania i przedsięwzięcia likwidacyjne zakładu górniczego jest: *Projekt zagospodarowania złoża (PZZ) likwidowanej kopalni*. Należy przy tym zauważyć, że dokument o takiej nazwie nie jest wymieniony wprost w *Pgig*.

Dopiero w Rozporządzeniu Ministra OŚZNiL z dnia 26 sierpnia 1994r w sprawie szczegółowych wymagań jakim powinien odpowiadać projekt zagospodarowania złoża kopaliny, w tym projekt sporządzony w formie uproszczonej (Dz. U. Nr 93 poz. 446), można znaleźć przepisy dotyczące kopalni likwidowanych.

Paragraf 6 przywołanego rozporządzenia zawiera następującą treść: "*Dla kopalni likwidowanych sporządza się projekt zagospodarowania złoża, który powinien zawierać:*

- *informacje o granicach udokumentowanego złoża, granicach złoża wyeksploatowanego i wielkości pozostawionych w złożu zasobów,*
- *określenia warunków ochrony pozostawionych zasobów,*
- *określenie zagrożeń dla środowiska związanych z zaprzestaniem eksploatacji*".

Analizując przywołane przepisy *Pgig* oraz Rozp. Ministra OŚZNiL dochodzi się do wniosku, że są one zbyt ogólnie sformułowane i do tego ukierunkowane przede wszystkim na część "podziemną" zakładu górniczego zwłaszcza na ochronę zasobów kopalini.

Wymagania odnośnie zakresu *PZZ* likwidowanej kopalni nie wymieniają w ogóle zadań związanych z likwidacją wyrobisk i rekultywacją terenów poeksploatacyjnych, a są to przecież podstawowe dla tej fazy działalności górniczej sprawy.

Pominięcie wymienionych zadań nie tłumaczy fakt, że w § 2 ust. 2 pkt. 7 Rozporządzenia Ministra OŚZNiL z dnia 26 sierpnia 1994r. przewidziano w treści *PZZ* opracowanie "sposobu likwidacji wyrobisk i rekultywacji terenów poeksploatacyjnych".

Zważywszy, że *PZZ* opracowywany jest przy ubieganiu się o koncesję na wydobywanie kopalini rozwiązania dotyczące likwidacji kopalni w nim zaproponowane mogą mieć tylko charakter kierunkowy i powinny być zaktualizowane i uszczegółowione właśnie w *PZZ* likwidowanej kopalni. Jest to tym bardziej potrzebne, że w oparciu o *PZZ* likwidowanej kopalni opracowuje się Plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego. Chociaż i w tym przypadku nie wynika to wprost z treści art. 81 *Pgig*, bowiem w zgodzie z ust. 2 "Plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego powinien w szczególności przewidywać sposób wykonania obowiązków określonych w art. 80" (tj. obowiązków przedsiębiorcy w razie likwidacji zakładu). Ale przez analogię do art. 64 *Pgig* stanowiącego, że plan ruchu zakładu górniczego powinien być sporządzony na podstawie warunków określonych w koncesji, ustaleń planu zagospodarowania

przestrzennego dla terenu górniczego oraz projektu zagospodarowania złoża, należy domniemywać, że również plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego powinien być oparty o analogiczne dokumentacje opracowane dla tej fazy działalności górniczej.

Dla wykonania konkretnych zadań likwidacyjnych niezbędne są projekty techniczne sporządzone w zależności od rodzaju robót zgodnie z przepisami ustawy *o zagospodarowaniu przestrzennym* i ustawy *Prawo budowlane* w przypadku obiektów budowlanych i przepisów wykonawczych do tych ustaw oraz ustawy *o ochronie gruntów rolnych i leśnych* w odniesieniu do rekultywacji terenów przemysłowych.

Z dokonanego przeglądu przepisów i dokumentacji odnoszących się do likwidacji kopalni wynika, że ta faza działalności górniczej, mimo, że porównywalna pod względem kosztów i czasu z fazą budowy kopalni nie znalazła dostatecznego do wagi problemu uregulowania. Stwierdzenie to odnosi się szczególnie do tzw. zabudowy powierzchni kopalni i terenów przemysłowych.

Z powyższych powodów przy opracowaniu projektów technicznych określających "przyszłość" obiektów infrastruktury napotyka się niejednokrotnie trudności związane z brakiem oceny stanu technicznego tych obiektów i brakiem koncepcji ich wykorzystania.

Wymienione względy wymagają, aby prace projektowe poprzedzone były w pierwszej kolejności analizą możliwości wykorzystania obiektów i terenów, co następnie pozwoliłoby wykonać kompleksową inwentaryzację stanu zabudowy powierzchni kopalni. Zinventaryzowanie zabudowy powierzchni kopalni umożliwiłoby opracowanie koncepcji likwidacji i wykorzystania obiektów oraz zagospodarowania terenów przemysłowych.

Należy podkreślić, że podobnie jak w procesie inwestycyjnym również w procesie likwidacji kopalni podstawowe znaczenie dla procedur postępowania oraz prac projektowych mają rozstrzygnięcia (ustalenia) miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Uwagi dotyczące wymienionej kwestii będą również zasygnalizowane w rozdziale 6.

3. Likwidacja zabudowy powierzchniowej kopalni oraz rekultywacja terenów przemysłowych

Ze względu na specyfikę podziemnego zakładu górniczego w działaniach likwidacyjnych szczególna uwaga przypisana jest części "podziemnej" zakładu górniczego, a więc wyrobiskom i obiektom zlokalizowanym pod powierzchnią ziemi. Zabudowa powierzchni kopalni obejmująca przede wszystkim obiekty kubaturowe i liniowe infrastruktury przemysłowej jest ściśle powiązana z procesem wydobywczym i z chwilą likwidacji kopalni w wielu przypadkach staje się zbędna. Ale niektóre z obiektów infrastruktury przemysłowej jeszcze w okresie funkcjonowania kopalni służyły też dodatkowo realizacji innych (pozakopalnianych) celów i mogą te zadania wypełniać nadal. Niektóre, po adaptacji mogą być wykorzystywane nadal dla zadań, które staną się niezbędne w danym terenie. Część obiektów zwykle specyficznych dla górnictwa a także w złym stanie technicznym powinna być zlikwidowana (wyburzona).

Tereny przemysłowe, na których zlokalizowana została zabudowa przemysłowa kopalni lub podlegały wpływom eksploatacji uległy w mniejszym lub większym stopniu degradacji i dewastacji.

Analiza dokumentacji związanych z programami likwidacyjnymi niektórych polskich kopalń węgla kamiennego wskazuje na powszechne przeznaczenie większości obiektów kubaturowych do wyburzenia. W programach tych nie zwraca się należytej uwagi na fakt, że niektóre z nich mogą podlegać ochronie konserwatorskiej (np. obiekty wybudowane przed 1945 rokiem), lub stanowią wartość jako materialny dowód poziomu technicznego z okresu ich

powstawania. Wyburzenie takich obiektów to nie tylko fizyczna ich likwidacja, ale także wysokie koszty związane z tymi pracami. Pozostawienie natomiast takich obiektów wiąże się z ich konserwacją, remontami, a koszty tych prac mogą przekraczać możliwości finansowe przyszłego użytkownika. W odniesieniu do obiektów infrastruktury przemysłowej kopalni postuluje się wydanie prospektu reklamowego wykazującego, jakie obiekty z dokładnym opisem technicznym, dokumentacją fotograficzną, wyceną biegłego itp. kopalnia ma zamiar wyburzyć i na jakich warunkach obiekty te będzie można przejmować czy kupić. Prospekty te powinny w pierwszej kolejności być przekazane władzom gminy, ale także dostępne w agencjach obrotu nieruchomości. Dopiero brak nabywców, brak sprzeciwu upoważnionych organów (np. konserwatorskich) w określonym czasie byłby podstawą do podjęcia decyzji o wyburzeniu i dalszym wykorzystaniu powstałych terenów.

Można wskazać przykłady zagospodarowania obiektów pokopalnianych jako muzea (np. Wałbrzych), czy obiekty użyteczności publicznej o określonych funkcjach.

Likwidacja kopalni związana jest z koniecznością dostosowania terenu do nowych funkcji. Niedoceniana jest jednak pewna wartość tych terenów wynikająca z wyznaczenia dla dotychczasowej działalności pewnych ograniczeń, związanych najczęściej z negatywnymi oddziaływaniami jak np. przekraczanie dopuszczalnego poziomu hałasu, zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego, skażeń itp. Te negatywne skutki działalności górniczej wymuszały ograniczony sposób użytkowania nie tylko samych terenów przemysłowych, ale także terenów będących pod wpływem tej działalności, co najczęściej związane było z wyznaczeniem odpowiednich stref ochronnych, wykluczających np. wykorzystanie terenów pod budownictwo mieszkalne. A zatem brak w najbliższym otoczeniu zabudowy pozwala w przyszłym użytkowaniu na lokalizację na takich terenach uciążliwych gałęzi, nie znajdujących akceptacji w innych miejscach. Nie chodzi tu o politykę by tereny już zniszczone (przeobrażone negatywnie) niszczyć dodatkowo, lecz o łatwiejszą lokalizację uciążliwego, drobnego przemysłu (np. stolarni), baz transportowych czy tak nieakceptowanych przez społeczeństwo obiektów jak oczyszczalnie ścieków komunalnych czy składowisk odpadów komunalnych itp. Tereny poprzemysłowe posiadają najczęściej bardzo dobrą infrastrukturę techniczną, której bezmyślne likwidowanie wymaga ponoszenia dodatkowych (nieraz bardzo wysokich) nakładów, by w innym miejscu podobne uzbrojenie techniczne zakładać od nowa.

Istnieją bardzo dobre przykłady poprawnego wykorzystania terenów pogórnich zarówno w świecie jak i w Polsce np. pod lokalizację uciążliwych zakładów przerobczych w wyrobiskach, składowiska odpadów komunalnych itp.

4. Inwentaryzacja - podstawą opracowania koncepcji likwidacji zakładu górniczego

Odrębność górnictwa, w tym szczególnie górnictwa podziemnego powoduje powstawanie w terenie nie tylko przekształceń bezpośrednich, ale także rozległych przekształceń wywołanych wpływami pośrednimi jak np. zmian stosunków wodnych. Zmiany te nie zawsze znajdują pełne udokumentowanie w istniejących opracowaniach lub ich dokumentacja cechuje się niską wiarygodnością np. ze względu na odległy czas sporządzenia. Ponadto nawet bardzo dobre dokumentacje są często trudno dostępne, brak bowiem baz danych pozwalających na przegląd wszystkich opracowań dotyczących przedmiotowego terenu. Dlatego też dla uporządkowania istniejących danych oraz opracowania aktualnego stanu nieodzownym staje się wykonanie pełnej inwentaryzacji terenu objętego programem likwidacji. Zakres rzeczowy, forma opracowania powinna być z jednej strony dostosowana do obowiązków wynikających np. z przepisów Prawa geologicznego i górniczego, z drugiej do możliwości bezpośredniego

wykorzystania np. w studium uwarunkowań miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Podstawowymi elementami inwentaryzacji powinny być wszelkie wywołane zmiany (np. w postaci izolinii osiadań całkowitych, miejsca występowania deformacji nieciągłych), tereny występowania zagrożeń (np. wycieki, zalewiska, podtopienia), kategorie przydatności terenu górniczego do zabudowy i zagospodarowania, ale także ciągi przesyłowe, uzbrojenie techniczne (podziemne i napowierzchniowe), obiekty kubaturowe (z dodatkową charakterystyką), użytkowanie terenu itp.

Zakres inwentaryzacji wydaje się oczywistym, jednak sposób opracowania, a w szczególności zagwarantowanie pełnej łączności pomiędzy danymi tabelarycznymi, opisowymi, terenem i mapą nie ma jeszcze wypracowanej metodyki. Dotychczasowe doświadczenia wskazują na konieczność sporządzania tej mapy w skali od 1:2000 do 1:10 000, gwarantującej dobrą dokładność oraz zgodność ze skalą sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i studium uwarunkowań. Oczywistym jest, że w przypadku opracowania tej inwentaryzacji w zapisie cyfrowym skala nie będzie miała podstawowego znaczenia.

Wykonanie inwentaryzacji ma jeszcze jedno podstawowe znaczenie. Zakład górniczy jest najczęściej wyłącznym posiadaczem szeregu opracowań, a jego likwidacja może spowodować ich zniszczenie, bez możliwości późniejszego wykorzystania. Ustawowa archiwizacja nie dotyczy przecież wszystkich dokumentacji, natomiast przechowywanie (przez kogo) nieaktualnych informacji wydaje się niecelowym i utrudniającym dostęp do potrzebnych danych. Dlatego dobrze sporządzona inwentaryzacja powinna stać się podstawowym dokumentem charakteryzującym tereny objęte programem likwidacyjnym. Wyniki inwentaryzacji pozwolą na poznanie wszystkich podstawowych cech przestrzeni geograficznej jako materiał źródłowy do opracowania koncepcji zagospodarowania przestrzennego terenów likwidowanego zakładu górniczego. Sporządzona inwentaryzacja powinna podlegać zaopiniowaniu, by zainteresowane instytucje, organy, osoby fizyczne mogły wnieść uwagi i uzupełnienia.

Wyniki inwentaryzacji terenów i obiektów infrastruktury, stanowiące podstawę dla opracowania koncepcji likwidacji będą miały również istotne znaczenie przy wnoszeniu ewentualnych zmian do ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

5. Koncepcja likwidacji zakładu górniczego

Ten dokument powinien pozwolić na określenie zadań związanych z przystosowaniem terenów przemysłowych do nowych funkcji. Wypracowane wnioski, poprzedzone wykonaniem niezbędnych uzgodnień, studiów, ekspertyz, badań będą stanowiły podstawę reprezentowanej koncepcji. Jej ostateczne zatwierdzenie umożliwi wnoszenie zmian do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, utrzymania lub korekty wydanych decyzji dostosowanych już do ostatecznych rozwiązań, uwzględniających aktualne potrzeby. Opracowanie koncepcji nie jest ograniczone wymaganiami formalnymi, co z jednej strony może spowodować wydłużenie czasu jej zbudowania, z drugiej jednak strony jej przyjęcie po uzgodnieniach, przyczyni się do jednoznacznego zakresu sporządzanych projektów technicznych. Często bowiem dopiero w fazie projektowania następuje faza uzgodnień, w czasie których zainteresowane strony po raz pierwszy poznają zakres prac, przeznaczenie itp. Wnoszenie zastrzeżeń powoduje wstrzymanie fazy projektowej, konieczność rozpoczynania uzgodnień od nowa (np. po zaproponowaniu innych wariantów), co nie tylko wydłuża czas całego postępowania, ale także może podważyć ogólne założenia. Ponadto brak zatwierdzonej koncepcji pozwala na wnoszenie nowych postulatów (np. po zmianie organów samorządowych czy państwowych) w fazie uzgodnień projektowych, chociaż wcześniejsze rozmowy czy uzgodnienia wstępne dotyczyły

innych. To właśnie zatwierdzona koncepcja zagospodarowania terenów pogórnich uporządkuje dalsze postępowanie, w tym również pozwoli na wykorzystanie uaktualnionych decyzji w planie ruchu zakładu w likwidacji.

6. Znaczenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Obowiązujące w tym zakresie prawo wymaga zgodności przeznaczenia terenów z ustaleniami planu zagospodarowania, co znajduje odbicie np. w artykule 46 „decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu jest nieważna, jeżeli jest sprzeczna z ustaleniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego” (Ustawa z dnia 7. lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym Dz. U. Nr 16 poz.139 z późniejszymi zmianami). Ten podstawowy zapis ma gwarantować zrównoważony rozwój, a ustalenia *miejscowego planu zagospodarowania (mpzp)* mają być uznane za obowiązujące. Tak więc każda próba (decyzja) innego przeznaczenia terenów niż zapis planu wymaga wniosku o zmianę jego treści. Procedura ta otwiera cały ciąg postępowania, w którym najważniejszymi są studium uwarunkowań oraz określenie skutków wpływu ustaleń planu na środowisko przyrodnicze. Dopiero zatwierdzenie nowych ustaleń pozwala na dalsze postępowanie. W przypadku kopalń, szyby główne, z całą infrastrukturą towarzyszącą, szyby peryferyjne, zakłady przerobcze itp. są zawsze w planach zagospodarowania zaliczone do terenów przemysłowych (symbol P) z określeniem zaleconego postępowania na tym terenie i zadań zabronionych. Również w fazie przygotowania dokumentacji dla likwidowanego zakładu tereny kopalniane zaliczone są do tej samej kategorii, bowiem najczęściej w okresie tym (za wyjątkiem bankructwa, czy zdarzeń losowych) prowadzona jest jeszcze eksploatacja. A zatem jedynym postępowaniem zgodnym z prawem jest ich dalsze przemysłowe użytkowanie, a każde inne przeznaczenie terenów pokopalnianych wymusza zmiany ustaleń *mpzp*. Zmiana ta wymaga zarówno czasu jak i przygotowania nowych dokumentacji, studiów dających podstawę dla nowego sposobu użytkowania, a także ponoszenia dodatkowych kosztów (przez kogo?). Powstaje więc paradoks, tereny przemysłowe muszą pozostać terenami przemysłowymi, co nie pozwala na swobodę postępowania, ogranicza przyszły sposób użytkowania. Jest to pierwszy i podstawowy błąd wynikający najczęściej z trudności w fazie uzgodnień miejscowego planu obejmującego tereny o zatwierdzonych granicach złóż czy wyznaczonych już terenach i obszarach górniczych. Z jednej strony tereny te powinny być objęte prawną ochroną dla udostępnienia udokumentowanych złóż, jednak ochrona ta nie powinna uniemożliwiać innego sposobu zagospodarowania, gdy ekonomiczne podstawy wykluczają dalsze prowadzenie eksploatacji (najczęstsza przyczyna likwidacji zakładu górniczego). Istnieje zatem potrzeba wypracowania formuły zwalniającej z ochrony prawnej złóż, dla których w określonym horyzoncie czasowym nie można założyć ekonomicznie lub strategicznie uzasadnionej eksploatacji lub wypracowanie dla tych terenów kierunków użytkowania pozwalających w przyszłości na eksploatację, przy minimalnych kosztach dostosowawczych.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego jest i powinien w dalszym ciągu być podstawowym dokumentem określającym użytkowanie przestrzeni geograficznej. Jest to bowiem jedyny dokument, przy sporządzaniu którego wszystkie zainteresowane osoby prawne i fizyczne mogą wnieść uwagi, brać udział w procedurze postępowania. By jednak umożliwić inny sposób użytkowania terenów poprzemysłowych należy wprowadzić podwójną kategoryzację funkcji np. po zamknięciu kopalni tereny przemysłowe powinny być przeznaczone do pełnienia nowej funkcji, gdzie funkcja ta powinna wynikać z życzeń mieszkańców, polityki gospodarczej gminy czy ogólnego kierunku rozwoju. Drugim rozwiązaniem byłoby umożliwienie zmiany treści niektórych części *mpzp* wynikającego z sytuacji niespodziewanych, gdy

likwidacja następuje w trybie awaryjnym. Należy jednak zaznaczyć, że nowe niegórnice wykorzystanie wymusza zawsze wykonanie szeregu specjalistycznych opracowań, wynikających z potrzeby dokładnego poznania zmian jakie towarzyszyły eksploatacji i możliwości bezpiecznego użytkowania tych terenów po zamknięciu kopalni. W każdym przypadku wymaga to odpowiedniego czasu, wykluczającego w trybie przepisów rozwiązania w ramach opracowania planu ruchu zakładu w likwidacji.

Wykonanie według zaproponowanej metodologii i kolejności dokumentacji ułatwi opracowanie szczegółowych projektów technicznych adaptacji, modernizacji lub wyburzeń obiektów infrastruktury oraz opracowanie projektów rekultywacji terenów, co w konsekwencji zapewni prawidłową realizację projektów i osiągnięcie założonych celów.

7. Podsumowanie

Likwidacja kopalni jest przedsięwzięciem zasadniczo różniącym się od przedsięwzięć związanych z budową kopalni. Wykonane ekspertyzy, projekty techniczne dotyczące likwidacji kopalni wskazują jednoznacznie na konieczność rozwiązania problemów, które nie były w fazie eksploatacji uwzględniane czy nawet sygnalizowane. Jest to tylko dowód, że wyznaczenie w decyzjach koncesyjnych ogólnego kierunku zagospodarowania obiektów i terenów poeksploatacyjnych może w konkretnych przypadkach być trudne do spełnienia lub nawet niemożliwe. Dlatego też problem likwidacji kopalń musi znaleźć w polskich przepisach bardziej znaczącą rolę. Już w fazie wydawania koncesji, oraz opracowywania pierwszych PZZ, koncepcja likwidacji nie może ograniczać się do sformułowań słownych. Już na tym etapie powinna być przedstawiona koncepcja likwidacyjna, narzucająca przyszłe funkcje i podająca podstawowe parametry likwidacji i zagospodarowania obiektów. Niezmiernie ważne staje się w tych decyzjach uwzględnienie nieplanowej, wcześniejszej likwidacji i dostosowanie obiektów w każdej fazie eksploatacyjnej do przyszłych funkcji. Przesuwanie prac dostosowawczych do fazy likwidacyjnej jest najgorszym, niestety dość powszechnym rozwiązaniem. Jest to nowe wyzwanie nie tylko dla zakładów górniczych, projektantów ale przede wszystkim dla organów wydających przedmiotowe decyzje.

Aktualnie, gdy realizowany jest program restrukturyzacji, gdy będą musiały być podjęte decyzje określające przyszłość polskiego górnictwa, gdy często ogłaszana będzie upadłość różnych zakładów górniczych należy wypracować zasady opracowania dokumentacji dla likwidowanych jednostek. Do czasu wypracowania jednoznacznych metod postępowania zaproponowane rozwiązania, a w szczególności sporządzenie aktualnej inwentaryzacji i opracowanie koncepcji zagospodarowania przestrzennego będzie pierwszą próbą uporządkowania metod postępowania. Doświadczenia uzyskane przy tych pracach, uściślenie zakresu, metodyki itp. powinny pozwolić w przyszłości na opracowanie zasad postępowania w przypadku likwidacji kopalń.

Przepisy prawa:

1. Ustawa Prawo geologiczne i górnicze z dnia 4. lutego 1994 roku, Dz. U. Nr 27, poz.96. z późniejszymi zmianami.
2. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 26. sierpnia 1994r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinien odpowiadać projekt zagospodarowania złoża kopaliny, w tym projekt sporządzony w formie uproszczonej, Dz. U. Nr 93, poz. 446.

3. Ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska, Obwieszczenie Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 21 marca 1994r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska, Dz. U. Nr 49, poz. 196 ze zmianami.
4. Ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 7. lipca 1994 roku, tekst jednolity z 1999r. Dz. U. Nr 16 poz.139 z późniejszymi zmianami.
5. Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych z dnia 3 lutego 1995r. Dz. U. 1995.16.78.
6. Ustawa o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, Dz. U. 2000.109.1157 z dnia 13. grudnia 2000 r.

Literatura

- [1] Dulewski I, Wtorek L. 2000: Problemy przywracania wartości użytkowych gruntom zdegradowanym działalnością górniczą. Inżynieria Ekologiczna nr 1. Ochrona i rekultywacja gruntów, Baranów Sandomierski 14-23.
- [2] Starosielec R. 2000: Doświadczenia z wykonywania zadań nadzoru górniczego w likwidowanych zakładach górniczych. Doświadczenia z likwidacji zakładów górniczych. SliTG. Baranów Sandomierski.

The problems connected to utilization of mine infrastructure and reclamation of terrain after liquidation of hard coal mines

In the paper up the problems connected to utilization of terrain after liquidation of hard coal mines have been brought. The item of this work was experiences and thoughts gained during a preparation of technical documentation for liquidation of infrastructure as well as reclamation of exploitation terrain. On the base of own experiences authors have proposed an improvement of necessary formal procedure aimed for rationalization and increasing of efficiency in utilization of post-mine property.

Przekazano: 27 marca 2001